

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2007 BIRŽELIO 23 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 122 (24)

POETĖ JULIJA ŠVABAITĖ-GYLIENĖ LIETUVOJE

Julija Švabaitė-Gylienė Maironio svetainėje skaito savo kūrybą.

Skrydis su poetiniu žodžiu per Lietuvą

„Rašau pavasarį šiltą su gėlių ir žvaigždžių milijonu...”

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

43 –ąją kartą Lietuvoje karaliavo Poezijos pavasario šventė. Į ją, tarsi paukščiai, iš įvairių šalių, suskrido poetai. Viena iš jų – viešnia iš Jungtinių Amerikos Valstijų rašytoja, poetė Julija Švabaitė Gylienė. Atvykusi

kartu su dukra Aušra Karkiene, įsiliejo į šventinių renginių upę, kuri vilnijo per visą Lietuvą. Menininkės subtilus poetinis žodis liejosi gimtojoje Suvalkijoje – Vilkaviškyje ir Marijampolėje, Vilniuje, Kaune – Maironio lietuvių literatūros muziejaus sodelyje, kur buvo vainikuojamas šventės laureatas Vytautas Rubavičius.

Kūrybos vakaras Kaune

Tačiau skrydį su poetiniu žodžiu per Lietuvą ji pradėjo savo kūrybos vakaru Kaune. Gegužės 19 dieną Maironio lietuvių literatūros muziejuje vyko ką tik išėjusios iš spaustuvių poezijos knygos *Ant vėlių suolelio* sutiktuvės. Maironio namų puošnioje svetainėje gausiai rinkosi kauniečiai ir miesto svečiai. Renginyje dalyvavo literatūrologė Gintarė Bernotienė, aktorė Daiva Škelevaitė, smuiku A. Dvoržako, Fr. Chopino, P. Čaikovskio kūrinius griežė Ilona Klusaitė. Autorė ramiau, švelniau balsu skaitė eilėraščius, pasakojo jų atsiradimo isto-

rijas. Dailininkė Magdalena Stankūnienė, artimiausia poetės draugė, atvykusi iš JAV, šiltai kalbėjo apie rašytoją ir jos kūrybą. Knygos sutiktuvės praėjo pakylėtoje, malonioje aplinkoje. Neatsitiktinai autorės pirmoji poetinė šventė vyko Maironio muziejuje. Čia saugomas rašytojos archyvas, kuris tyrinėjamas, tvarkomas, eksponuojamas. Atvykusiųjų į šventę laukė staigmena – paroda, skirta kūrėjai, pavadinta eilutėmis iš jos eilėraščių „Rašau pavasarį šiltą su gėlių ir žvaigždžių milijonu...”

Paroda

Poetės gyvenimo ir kūrybos apžvalga

Parodoje atspindėtas rašytojos gyvenimo ir kūrybos kelias: 1921-1944 m. Lietuvoje ir Prancūzijoje; 1944-1948 m. Vokietijoje; nuo 1949-1960 Australijoje; nuo 1960 iki šių dienų Amerikoje. Eksponuojama medžiaga – fotonuotraukos, rankraščiai, laišakai, knygos, atskleidžia rašytojos gyvenimo, vistomeninės ir kultūrinės veiklos Lietuvoje, Vokietijoje, Australijoje, Amerikoje reikšmingiausius momentus.

Daugiau nei šešiasdešimt metų, menininkė gyvena svetur, puoselėja gimtąją kalbą, su ilgesiu mena tėvų žemę, Vilkaviškio krašto užburiantį gamtovaizdį, paliktų artimų žmonių meilę ir rūpestį. Nutolusių dienų atsiminimai tapo jos kūrybos pagrindu. Svečioje šalyje iš jų ji audžia ilgesingas poezijos ir prozos knygas. Kūrybos kraitelėje rikiuojasi Amerikoje, o vėliau ir Lietuvoje išleistos knygos: poezijos – *Vynuogės ir kaktusai* (1963); *Septyni saulės patekėjimai* (1974); *Vilties ledinė valtis* (1981); apysaka vaikams *Gabriuko užrašai* (1973); romanas *Stikliniai ramentai* (1985), už kurį buvo paskirta *Draugo* romano premija. 1991 m. poezijos rinktinė *Tu niekur neišėjai* pelnė Lietuvių rašytojų draugijos premiją. 1996 metais J. Švabaitė Gylienė buvo paskirta 25-oji Vilkaviškio rajono Salomėjos Nėries premi-

Nukelta | 2 psl.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Virginija Paplauskienė.
„Rašau pavasarį šiltą su gėlių ir žvaigždžių milijonu...” Julijos Švabaitės-Gylienės skrydis su poetiniu žodžiu per Lietuvą.
- 3 psl. Audronė V. Škiudaitė.
Pabraidžiojimai po Alvisto pievas su poete iš Čikagos.
- 4 psl. Jolanta Budriūnienė.
„Būkim ne tik tolimi broliai, bet ir artimi draugai”: lietuvių bičiulio Janio Zarinio jubiliejų minint.
- 6 psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė.
Kvedlinburgo paukštė *Litua* ir Vilniaus bokštai. Dail. Filomenos Linčiūtės-Vaitiekūnienės kūryba.
- 7 psl. Vytautas V. Landsbergis. Dominyko kelionė į žvaigždes. Pasaka suaugusiems (4).

Julija Švabaitė su poezijos laureatu Vytautu Rubavičiumi Maironio muziejaus sodelyje.

JULIJA ŠVABAITĖ-GYLIENĖ

Atkelta iš 1 psl.

ja. 1994 m. už knygą *Žiemos erkėtis* paskirta Lietuvos rašytojų draugijos premija. 2002 m. išleina poezijos knyga *Kur šių naktį nakvosiu?*, 2006 m. humoristinių apsakymų knygelė *Draugų laivelis*.

Parodoje eksponuojamos ne tik knygos, bet ir poetės rankraščiai, straipsniai apie meną, literatūrą fragmentai. Unikaliuose nuotraukose užfiksuotos menininkės gyvenimo akimirkos. Būsimoji poetė gimė 1921 m. gegužės 21 d. Čyčkų kaime, Alvi-to apylinkėse, vėliau, būdama dviejų metų su tėvais persikėlė į Didžiuosius Šelvius, Vilkaviškio raj.

„Mano eilėraščių šaltinis tai ten, kur teka S. Nėries apdainuota Širvinta, iš jos išteka mažičiai upeliai, ten, kur Šelvė, Vilkauja, Šeimenas, kur mano vaiko pasamoneje liko Alvi-to ežeras, kalneliai, Ripkevičiaus šilėlis...“ – rašo poetė. Vaikystės prisiminimuose sustingusi graži upė Vilkauja, kurioje maudėsi, gaudė žuvis, žiemą čiuožinėdavo. Ji mena alksnyną, obelis, aukštą liepą, ažuolą, ievos medį, riešutyną. Mama, gražiabalsė Gižų parapijos choro dainininkė, įskiepijo meilę lietuviškam žodžiui sekdamas pasakas, dainuodama liūdesiu persmelktas dainas. Didžiųjų Šelvių kaime netoliese gyveno ir rašytojo A. Vaičiulaičio tėvai. Julija buvo dažnas svečias tuose namuose, bendraudavo su rašytoju A. Vaičiulaičiu, kuris paskolindavo knygų iš savo turtingos bibliotekos. Aistrą knygai, rašytam žodžiui, pajuto nuo gimnazijos laikų. Mokėsi Vilkaviškio „Žiburio“ gimnazijoje, kurioje buvo stipri ateitininkų organizacija bei brandūs literatūrų būrelis. K. Bradūnas vienu metu vadovavo tam būreliui ir vis skatino kurti. „Poezija ir daina mums, Vilkaviškio gimnazijos moksleiviams buvo kaip duona ir druska, <...>. Literatūros vakarai klestėte klestėjo per metų metus,“ – rašo poetė. Pirmieji eilėraščiai ir gimė „Žiburio“ gimnazijoje, buvo atspausdinti *Ateities spindulių*, *Ateities žurnaluose*. Bendradarbiavo ir slaptame ateitininkų laikraštelyje *Naujas kelias* (pasirašinėjo slapyvarde Raselė). Vėliau, studijuodama universitete, rašė į *Naująją Vaidilutę*, *Moterį*, *Studentų dienas*, *Naująją romuvą*. Vokietijoje bendradarbiavo *Aiduose* ir kt.

Parodoje galima pamatyti nuotraukas, kuriose Julija su savo tėvais, artimaisiais, su „Žiburio“ gimnazijos bendramoksliais, literatūrų būrelio nariais. Sėkmingai baigusi gimnaziją ir gavusi Katalikų Veikimo centro stipendiją, išvyksta studijuoti prancūzų kalbą ir literatūrą į Paryžių. Parodoje eksponuojama studijų dokumento kopija bei įdomios originalios nuotraukos iš studentavimo dienų Paryžiuje. Vėliau, grįžusi iš Prancūzijos, studijavo Kauno, Vilniaus universitetuose. Vilniuje bičiuliavosi su M. Indriliūnu, B. Kri-

vicku, E. Matuzevičiumi, A. Jonynu, P. Aukštikalnyte. 1944 m. „Aušros“ vartų koplyčioje sumainė aukso žiedus su Jurgiu Gyliu. Karas chaotiškai sumaišė ramaus gyvenimo planus. 1944 m. jauna šeima pasitraukė į Austriją, Vokietiją, kur susibičiuliavo su poeto H. Radausko šeima. „Jis man turėjo likiminės įtakos“ – rašo poetė. H. Radauskas buvo ir mokytojas, ir patarėjas, ragino kurti. 1949 m. Julija su šeima išvyko į Australiją, dirbo įvairius darbus – virvių fabrike, dėstė Melburno lietuvių sekmininėje mokykloje, rašė į *Tėviškės aidus*, *Mūsų pastogę*.

J. Švabaitė augino ketvirtą vaiką, tad laiką teko dalinti tarp vaikų auginimo, namų rušos darbų, o kūrybai likdavo tik trumpos poilsio skirtos valandėlės. Australijos „kaktusų dykynė“ menininkei buvo svetima, negalėjo pritapti, vargino ne tik fizinė, bet ir dvasinė sausra. Ilgėjosi parodų, renginių, diskusijų, bendravimo su draugais rašytojais. Šeima nusprendė persikelti į Čikagą. Čia J. Švabaitė-Gylienė tarsi atsigauna: dalyvauja visuomeninėje veikloje, rengia parodas, literatūros vakarus, bendradarbiauja įvairioje spaudoje, lietuvių radijuje. 30 metų dirba University of Illinois at Chicago Odontologijos fakulteto laboratorijoje, tyrimų srityje.

Eksponuojamose fotonuotraukose užfiksuotos retos akimirkos iš Vokietijos DP stovyklos Reutlingene, gyvenimo momentai iš egzotiško Australijos žemyno, iš įvairiapusės veiklos Čikagoje. Amerikoje tarsi prisiveržia J. Švabaitės-Gylienės kūrybos versmės šaltinis. Rašo ir leidžia knygas. „Poezija – tai antrasis mano gyvenimas, tai tarytum terapija. Tačiau neturiu tos palaimintos dovanos, kad štai atsėdė ir jau gimsta naujas eilėraštis. Tai sunkus, sunkus kelias, kartais išnešio-

Prie Maironio paminklo Maironio muziejaus sodelyje, Virginija ir Antanas Paplauskai, Julija Švabaitė-Gylienė ir Petras Venslova.

tas vieną kitą eilutę mėnesius, metus, kol susirikiuoja į eilėraštį, ir tai nesijauti juo patenkintas. Kurti dažnai paskatina konfliktas su savimi, su aplinka, kartais koks užgaulus žodis, nusivylimas žmogumi, koks sakinytis, žinutė iš laikraščio, Tėvynės ilgesys, vargonų giesmė, liaudies daina...”

J. Švabaitė-Gylienė ne kartą yra sakiusi, kad jos poezija išpažintinė, glaudžiai susieta su gyvenimu. Pagrindinėmis temomis tampa paliktos tėvynės ilgesys, brangių žmonių praradimas, vienišumo ir pasimetimo chaotiškame pasaulyje motyvas. Poetei rūpi moters – menininkės dalis: begalinis troškimas kurti priešpastatomas pilkai slepiančiai buities kasdienybei. J. Švabaitės Gylienės poetiniai žodžiai buvo pasėti širdyje ir subrandinti ramiose Suvalkijos lygumose, iš kurių iškeliauta siekti mokslo į Kauną, vėliau į Prancūziją ir dar toliau į užjūrius. Tačiau ramus, lietuviškas žodis išsaugotas, augintas ir puoselėtas, nuolat gaivintas ir girdytas gimtinės trykstančių šaltinių prisiminimais. Tas žodis brendo, skleidėsi vaiskais žiedais širdyje ir gulė į knygas. J. Švabaitės kūryba savita: joje atskleisti šviesūs, permatomi, subtilūs giliai tikinčios širdies jausmai. Santūri galvosena, neįmantrūs stilius ir kalbos grožis, paprasti nuoširdūs žodžiai, plaukiantys iš pat širdies gelmių, užburia mus. Poetė dovanuoja mums „šviesą, viltį ir nuostabią širdies saulę.”

Naujoji poezijos knyga *Ant vėlių suolelio* tampa pagrindiniu akcentu menininkės parodoje. Šioje knygoje ji talentingai įaudžia anksčiau minėtas jautriausias širdies gijas – tėviškės ir artimųjų praradimą, draugų šviesų atminimą, gyvenimo trapumą. Lyg paukščiai baltasparniai, paleisti iš širdies paslaptingų namų į Tėviškės gimtąsias lygumas, sugrįžta poetės kūryba. Vienoje savo knygoje poetė rašė: „Neesu atlaidi sau, o vis dėlto labai laiminga, kad savąja kuklia poezija galiu sugrįžti Tėvynėn... Šie mano eilėraščiai – lyg daugelio metų išpažintis tarp netekties, šiurkščios kasdienybės tėviškės ilgesio, keturių svetimuos kraštus užaugintų vaikų rūpesčių, džiaugsmo. Poezija man – pasaulis, į kurį galiu atsiremti kiekvieną sunkią savo gyvenimo valandą”.

Nuoširdžiai dėkojame J. Švabaitė-Gylienei už puikius renginius, už padovanotą Kauno Maironio lietuvių literatūros muziejui archyvinę medžiagą. □

Julija Švabaitė-Gylienė pas Kazytę ir Kazį Bradūnus.

Pabraidžiojimai po Alvito pievas su poete iš Čikagos

AUDRONĖ V. ŠKIUDAITĖ

Nuostabų gegužės 20-osios sekmadienį Vilkaviškio kraštotyros muziejuje vyko tokia pat skaidri, kaip ir ta diena, poezijos popietė su Julija Švabaite-Gyliene – poete iš Čikagos, Salomėjos Nėries premijos laureate. Pretekstas susirinkti buvo – nauja Julijos Švabaitės-Gylienės poezijos knyga *Ant vėlių suolelio*.

Šventėje dalyvavo poetės bičiulė, dailininkė iš Čikagos Magdalena Stankūnienė – Vilkaviškio kraštotyros muziejaus mecenatė, Vilkaviškio rajono mero pavaduotojas Jonas Meškauskas, kultūros skyriaus vedėjas Artūras Blauzdžiūnas ir kt. Popietę vedė Kraštotyros muziejaus direktorius Antanas Žilinskas. Tai jau buvo antras viešnis iš Čikagos pagerbimas Lietuvoje – išvakarėse susitikimas su J. Švabaite Gyliene vyko Kaune, Maironio literatūros muziejuje.

Julija Švabatė Gylienė į Vilkaviškį buvo pakviesta ne atsitiktinai. „Aš Alvito vaikas, – prisitardama sakė ji. O Alvitai – ranka paduoti nuo Vilkaviškio. Prieš susitikimą su savo skaitytojais poetė apsilankė savo gimtojoje Šv. Onos Alvito parapijoje, kur buvo krikštyta. Kaip tik buvo švenčiamos Šeštinės, vyko šv. Mišios, visa tai ją grąžino į jaunystės laikus. Čia jos su pietumis nekantriai laukė gimininga siela – klebonas iš poetų giminės – kun. Vytautas Kajokas.

Sužaudinta šių susitikimų ir prisiminimų Julija atvyko į popietę su vilkaviškiečiais. Čia jau buvo susirinkę ne tik draugai ir poezijos mylėtojai, bet ir pulkas Klampučių pagrindinės mokyklos saviveiklininkų, kurie buvo parengę didžiulę meni-

J. Švabaitė-Gylienė su programos atlikėjais ir Maironio literatūros muziejaus darbuotojais. Pirmia iš kairės sėdi viešnia iš Čikagos dail. Magdalena Stankūnienė.

„Mes krašto muziejuje pristatome žmones, kurie mūsų krašte mažiau buvo skaitomi ir žinomi, nes jie buvo atskirti nuo tėvynės ...“

nę programą ir savo rėmėjai Magdalenai Stankūnienėi norėjo pademonstruoti naujuosius, puikeusius tautinius drabužius, kuriuos mokykla nusipirko už šios mecenatės paaugotus pinigus.

Na, bet pradėkime nuo pradžios. A. Žilinskas įžangos žodyje papasakojo, kad toks susitikimas Kraštotyros muziejaus iniciatyva rengiamas nebe pirmas. „Mes krašto muziejuje pristatome žmones, kurie mūsų krašte mažiau buvo skaitomi ir žinomi, nes jie buvo atskirti nuo tėvynės. Ir dabar, kada gegužio žiedai pasklinda ir paukščiai iš visų kraštų sugrįžta, mūsų mieli išeiviai taip pat grįžta į Lietuvą – su savo dvasios turtais. Jūs dovanoja mums, čia gyvenusiems. Pernai buvome surengę susitikimą su Antanu Vaičiulaičiu, – dabar dar veikia paroda apie jį. Man jis tapo savotišku dvasios tėvu, o šiemet, susipažinęs su Julijos Švabaitės-Gylienės kūryba, išdrįsau ją pavadinti savo dvasios motina“, – sakė A. Žilinskas, pristatydamas šios dienos kaltininkę.

Malonus sutapimas, ta diena buvo Julijos vestuvių diena, o rytojaus diena – jos gimtadienis. Visa tai buvo taip jautru. Ji prisiminė studijas Kaune ir Vilniuje, savo tėvelius, frontui artinantis paliktus gimtajame Čyčkų kaime, šalia Alvito, savo nelengvą savarankiško gyvenimo kelio pradžią.

„Kai aš ištekejau 1944 m. gegužės 20 d., tuoj prasidėjo karas, – įvesdama į savo poezijos posmus pasakojo Julija. – Tik ką buvom ženoti, kaip sako Lietuvoj. Mano vyras vokiečių teisme Kaune buvo advokatas. Aš turiu apie jį pasakyti porą sakinių. Jis gerai mokėjo vokiečių kalbą ir gynė vargšus mirtininkus, kuriems vokiečiai buvo paskyrę mirties bausmę už tai, kad jie padirbo maisto korteles. Tai buvo jauni, ne-

turtingi vaikai, – maisto nebuvo, vokiečiai viską vežė į Vokietiją. (Vokiečiai mums irgi buvo baisūs.) Mano vyras išteisino tuos jaunuolius. Jų tėvai neturėjo pinigų mokėti advokatui, o mano vyras tikrai buvo geras žmogus, – jis jau 20 metų kaip miręs, – jis neėmė iš jų pinigų. Tai vieną dieną atėjo pas mus toks žmogelis, labai suvargęs, ir atnešė vištą, kaip atlyginimą. Mane tas labai sužaudino. Mes buvom vedę tik kokį mėnesį. Tada aš supratau, kad mano vyras yra geras žmogus.

„...1944 m. liepos sekmadienis. Mes sėdim mano tėviškėje, šalia Vaičiulaičių. Iš čia galima buvo labai patogiai nuvažiuoti ir į Kauną, ir į Vilnių. Vyras važinėjo į Kauną dalyvauti bylose. Sėdėjom paludienį, kai per pievas pamatėm ateinantį sužeistą kareivėlį, kruvinomis kojomis, basą. Sako, Pilviškius jau rusai, bėkit. Vyras, vokiečių teisme gynęs bylas, sakė negalys pasilikti. Manė, išeisim laikinai kur nors – iki Žaliosios, ir greitai grįšim... O mano tėvelis ir mamytė, – man ir šandien sąžinė graužia, kad aš juos palikau, – sakė: „Vaikučiai, nebėkit. Ir čia reikės pagalbos“.

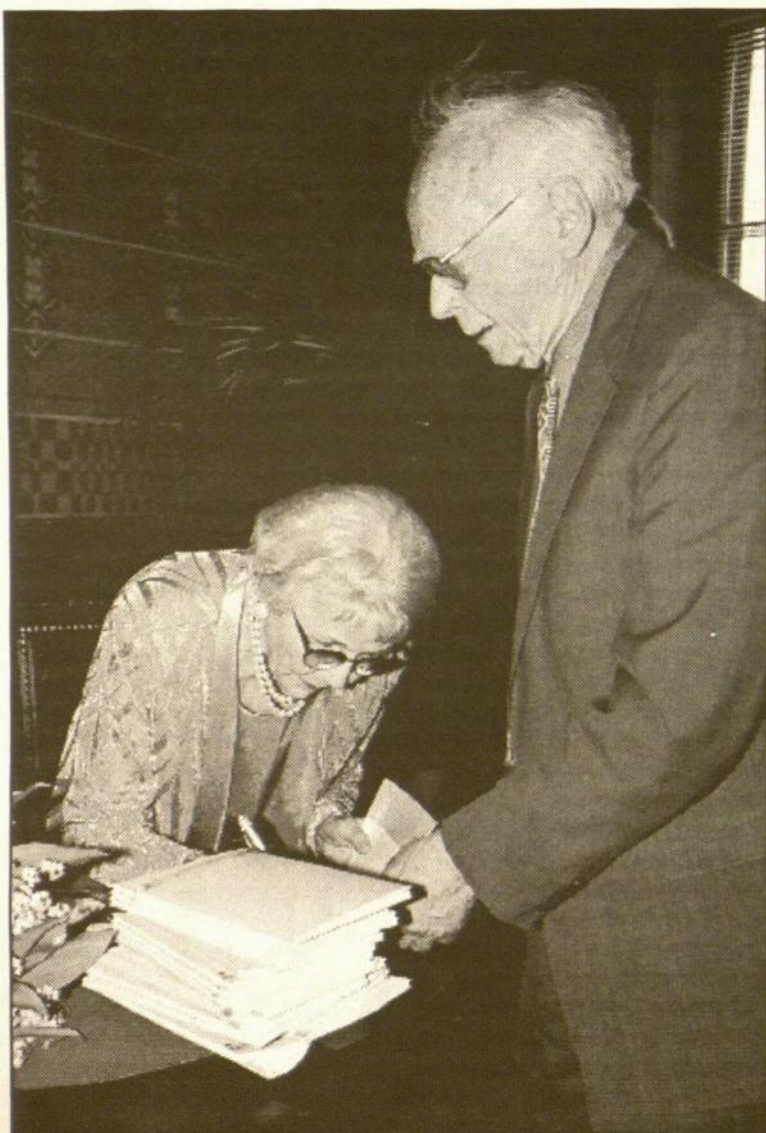
Mudu išėjom pėsti. Ir dabar matau mamą ir tėtį, vidury kiemo stovinčius ir sakančius: „Nepalikit mūsų“... Apie tai ir pirmieji mano eilėraščiai.

*Baimė – mano motina,
sesuo,
bičiulė, –
traukė mane
už rankų,
vedė į baisią nežinią...*

Kaip sakė Julijos Švabaitės-Gylienės skaitytoja – Julijos eilėraščiai – tikri, išgyventi, išjausti. Jie pasakoja apie tikrus įvykius, jausmus – išsiskyrimo su tėviške, namais skausmas, nuolatinė savigrauža, kad paliko senus tėvus, neblėstantis motinos siluetas, paliktos knygos, kurios paskui sudegė, Alvito prisiminimai, eilėraštis pirmagimiui... Būtent tokie eilėraščiai buvo skaitomi Vilkaviškyje, nes jie ir vienai, ir kitai pusei tuo metu buvo artimiausi – ir kūrėjai, ir jos klausytojams, nes buvo apie bendrus dalykus.

Atskira pokalbio tema buvo – Salomėja Nėris, Julijos jaunystės svajonių poetė, artima dar ir todėl, kad kraštiečių, sava.

„Turiu prisipažinti, kad sulaukiau daug kriti-

J. Švabaitė pasirašo Juozui Kojeliui savo knygoje.

„Būkim ne tik tolimi broliai, bet ir artimi draugai“

Lietuvių bičiulio Janio Zarinio jubiliejų minint

JOLANTA BUDRIŪNIENĖ

Antrojo pasaulinio karo baigtis buvo lemtinga visoms trimis Baltijos šalims. Vakaruose, bėgdami nuo prievartos, teroro ar net fizinio sunaikinimo atsidūrė apie 70,000 lietuvių, 75,000 estų bei apie 125,000 latvių. Kadangi didžiąją visų trijų Baltijos šalių emigrantų dalį sudarė inteligentija – mokslo, meno, kūrybos žmonės, jų intelektualinio produkto vaisiai netruko įgauti spausdintą pavidalą. Bendras per penkias dešimtis metų išeivijoje išleistų knygų skaičius sudaro daugiau nei 23 tūkst. leidinių, iš jų netoli 10 tūkst. lietuvių, apie 9 tūkst. latvių ir daugiau nei 4 tūkst. estų.

Daugelis bendrų istorijos bruožų, ta pati priverstinių emigrantų dalia skatino Baltijos šalių išeivius geriau pažinti vieniems kitus, jungtis, vienyti, ieškoti bendros veiklos kryptių. Paradoksalu teigti, tačiau tautiškumas, kaip esminė ypatybė, per visą priverstinės tremties laikotarpį puoselėta išeivijoje, realiame gyvenime tapo savotiška kliūtimi artimiau pažinti vieniems kitus. Didžioji dauguma estų, latvių bei lietuvių literatūros, pasirodžiusios atskiromis knygomis ar spausdinta periodikoje buvo spauda gimtąja kalba. Pažinimo barjerą buvo bandoma įveikti dalį literatūros pateikiant daugumai jau gerai išmokta anglų kalba arba verčiant tam tikrą jos dalį į kurią nors iš savųjų kalbų. Reikia pasakyti, kad šis kelias nebuvo labai populiarus – gal dėl vertėjų stygiaus, sunkiai nusakomų atrankos kriterijų, laiko trūkumo ar panašių priežasčių. Lietuvių išeivijos atstovai su kaimynų kūryba susipažinti daugiausia progų turėjo iš lietuvių ir anglų kalbomis lei-

džiamų žurnalų puslapių (atskirai išėjusių knygų vertimų yra vos vienas kitas), panaši situacija buvo ir estų bendruomenėje. Daugiausia šioje srityje nuveikė latviai – jų susidomėjimas kaimynų spausdintu žodžiu pasirodė beesąs didžiausias. Verstinės kaimynų estų grožinės literatūros latvių kalba pasirodė daugiau nei dvi dešimtys atskirų knygų leidimų, originaliosios lietuvių autorių kūrybos vertimai sudaro daugiau nei dešimtį tomų. Tokias leidybos apimtis didžiąja dalimi lėmė keleto pasižventusių vertėjų sunkus triūšas. Estų naudai šiame darbo bare daug nuveikė vertėjai Leonhards Švarcs (g. 1914), Adele Soll, Zane Zemdega (tikr. vardas Ella Andersone, 1908-1989), lietuvių literatūrą į latvių kalbą vertė latvių rašytojas, Lietuvių rašytojų draugijos narys, lietuviškos spaudos bendradarbis, vertėjas Emilis Skujenieks (1903-1965), latviškai „prakalbinęs“ Vinco Ramono romanus *Kryžiai ir Dulkės raudonam saulėleidy*, periodikoje pasirodė jo verstų V. Krėvės, B. Sruogos, S. Čiurlionienės, P. Vaičiūno grožinės literatūros darbai.

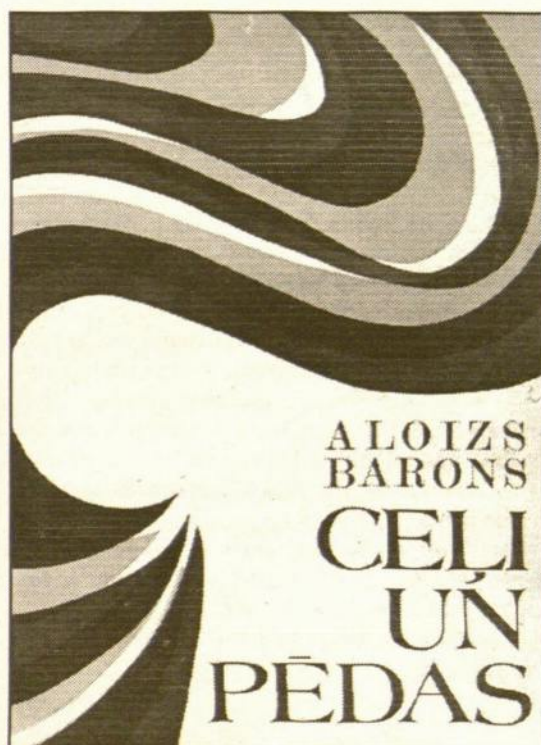
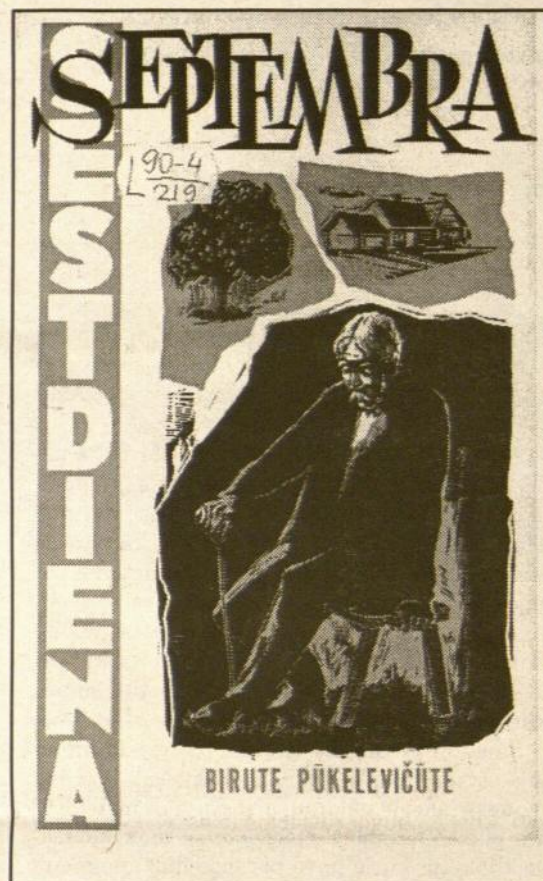
Šie metai žymi ir kito lietuvių draugo, žinomo, nors gal šiek tiek primiršto latvių vertėjo jubiliejų. Šį pavasarį 100 metų sukanka žymiam latvių ir lietuvių kultūrinių ryšių puoselėtojui, pedagogui Janiui Zariniui, kitaip dar save vadinusiam Zarinių Janiu. Jo vardas lietuviams be galo svarbus aptariant literatūros ir kultūros sklaidos latvių išeivijoje procesus.

„...šis Lietuvoje praleistas laikas priklauso priešviesiausių mano jaunatvės valandų“

Janis Zarinis (Jānis Zariņš) gimė 1907 m. koovo 26 d. Ogrės valsčiuje, Kėsio apskrityje, Latvijoje. Latvijos universiteto Filologijos-Filosofijos fakultete baigė baltistikos studijas. 1933-44 m. dėstė latvių kalbą Rygos, Duobelės ir Valkos gimnazijose. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, ten 1947-50 m. mokytojavo latvių DP stovyklose. 1951 m. atvyko į JAV. Gyveno Kelso, Washington valstijoje. Mirė 1990 m. gruodžio 30 d.

Profesinėje veikloje Janis Zarinis nemažai nuveikė tyrinėdamas latvių kalbos tarmes, jo sumanymu įkurta mokslo ir auklėjimo draugija „Skolas klets“. Jis redagavo jaunimui skirtą kalbos praktikos žurnalą *Rajums*, buvo latvių akademikų korporacijos „Lidums“ narys, aktyvus kultūrininkas ir visuomenininkas.

J. Zarinio pažintis su lietuvių kalba, lėmusi ir tolesnę veiklą, prasidėjo studijuojant universitete – jis buvo aktyvus prof. J. Enzelyno, A. Raulinaičio, J. Plakio lietuvių kalbos seminarų klausytojas. Paskatintas universitete veikusios studentiškos organizacijos ryšio su ateitininkais, vieną vasarą apie mėnesį lankėsi Lietuvoje. Keliaudamas dviračiu po mūsų kraštą, jaunas studentas visur buvo draugiškai ir svetingai sutiktas, sėmėsi lietuvių kalbos žinių, stebėjo mūsų krašto gyventojų papročius, domėjosi žmonių kasdienybe. J. Zarinis yra pasakojęs, kad net savo į kelionę pasiimtų 25 litų neturėjęs progos išleisti, nes vaišingi lietuviai nieko negailėjo jaunam latvių studentui (4). Viename interviu *Draugo* dienraščiui jis yra užsiminęs, kad „...šis Lietuvoje praleistas laikas priklauso priešviesiausių mano jaunatvės valandų“ (5). Viešnagė mūsų krašte ir jos metu patirti teigiami įspūdžiai dar labiau sustiprino J. Zarinio domėjimąsi

toriaus M. K. Čiurlionio muzikos gerbėjų būriui. Viena interviu prisipažino, kad netgi septynmetis jo sūnus, klausydamasis lietuvių liaudies muzikos įrašų, kartu traukdavo lietuviškas dainas. J. Zarinis domėjosi lietuviškų knygų bei periodikos leidyba, sekė kultūrinės veiklos procesus, buvo aktyvus dienraščio *Draugas* skaitytojas. Taip į jo akiratį pateko ir J. Girniaus pirmajame kultūros kongrese Čikagoje skaityto pranešimo „Tautos kultūra – tautinės gyvybės pagrindas“ publikacija. Ji pasirodė beesanti tokia svarbi ir prasminga kalbant ne tik apie lietuvių, bet ir apie latvių tautinę kultūrą, kad J. Zarinis išvertė ją į latvių kalbą ir išspausdino laikraščio *Laiks* kultūriname priede. Vėliau iš dienraščio *Draugas* sužinojęs apie J. Girniaus knygos „Tauta ir tautinė ištikimybė“ pasirodymą, ją įsigijęs ir perskaitęs bei dar kartą pripažinęs J. Girniaus dėstomų minčių aktualumą ne tik lietuvių, bet ir latvių bendruomenei, Latvių akademinės sąjungos paraginttas ėmėsi knygos vertimo į latvių kalbą.

1967 m. J. Zarinis tapo latvių kultūros žurnalo *Treji varti*, skirta trijų Baltijos valstybių kultūrinio gyvenimo apžvalgai, lietuviškosios dalies redaktoriumi. Jo dėka latviškai skaitančiai išeivijai radosi galimybė susipažinti su A. Landsbergio, M. Katiliškio, A. Barono, Alės Rūtos, K. Barėno kūryba. Į latvių kalbą buvo išversta R. Šilbajorio, J. Girniaus mokslo darbų. Skaitytojams buvo pristatytas žurnalas *Aidai*, aptartas lietuvių išeivijos muzikinio gyvenimo naujienos, pasirodė 1941 m. sukilimo temai skirti A. Damušio bei A. Budrecko straipsnių vertimai. Pasak J. Girniaus, „...lietuviams kalbėti apie „Treji varti“ ir yra lygu drauge kalbėti apie šį nuoširdų mūsų bičiulį (Zarinių Janį)“ (1).

Didžiulis J. Zarinio nuopelnas yra lietuvių autorių veikalai latvių kalba, išėję atskiromis knygomis. Pirmiausia – 1963 m. išversta jau minėta J. Girniaus knyga *Tauta ir tautinė ištikimybė* („Tauta un uzticība tautai“. Indianapolis: Akadēmiskā Dzīve). Kaip pasakojo J. Zarinis(5), didžiulė paskata versti knygą, buvo susidomėjimas J. Girniaus idėjomis, išryškėjęs paskaitų apie šį veikalą, skaitytų latvių bendruomenei įvairiose JAV vietovėse, metu. Pasak jo, buvo nuolat teiraujamasi, ar nėra galimybių knygą išversti į latvių kalbą. Tai taip pat buvusi nemaža motyvacija vertėjui imtis darbo. Knyga sulaukė didelio susidomėjimo – tiražas buvo išparduotas, kalbėta net apie pakartotinį leidimą, tiesa, vėliau šio sumanymo atsisakyta. Veikalas sulaukė gausių dalykinių recenzijų. Pasak J. Girniaus, „...šis pasidalijimas bendrais tautiniais rūpesčiais reiškė ir vienų antrais suartėjimo žingsnį“ (1).

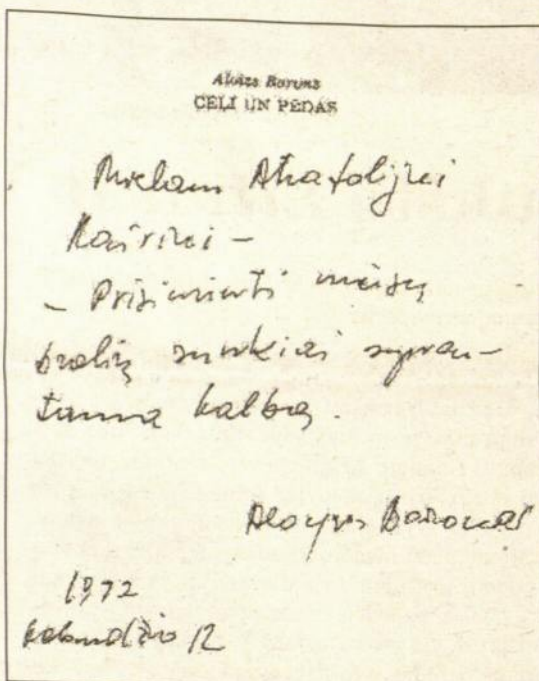
Vėliau J. Zarinis didesnę laiko dalį skyrė lietuvių grožinės kūrybos vertimams.

Pirmiausia jo dėmesio sulaukė ypač produktyviai tuo metu rašiusio lietuvių prozininko Aloyzo Barono kūryba – 1971 m. pasirodė novelių rinkinys *Celi un pēdas*. (Detroitā: Treji Vārti). Jame išspausdinti aštuonių novelių vertimai iš 1964 m. rinkinio *Saulės sugrįžimas* ir 1970 m. išspausdinto rinkinio *Išdžiūvusi lanka*. 1974 m. iš spaudos išėjo romano *Abraomas ir sūnūs* („Paaudžu mežglos“. Bruklinā: Grāmatu Draugs) vertimas, 1975 m. – latviškas romano *Mēnesiena* („Mana sieva? mans dēls“. Bruklinā: Grāmatu Draugs) variants. 1967 m. atskiru leidiniu pasirodė Algirdo Landsbergio drama „Penki stulpai turgaus aikštėj“ („Pieci stabi“. Detroitā: Treji Vārti). 1976 m. pasirodė žinomos lietuvių prozininkės Birutės Pūkelevičiūtės romanas *Rugsėjo šeštadienis* („Sēptembra sestdiena“. Bruklinā: Grāmatu Draugs) 1981 m. – „Aštuoni lapai“ („Liieldienas bez zvaniem“. Bruklinā: Grāmatu Draugs). Įdomu pastebėti, kad net trys iš J. Zarinio išverstų lietuvių romanų – A. Barono *Abraomas ir sūnūs* bei B. Pūkelevičiūtės romanai *Aštuoni lapai* ir *Rugsėjo šeštadienis* buvo premijuoti *Draugo* premija. Tikėtina, kad toks šių romanų įvertinimas galėjo turėti įtakos vertimo atrankai, nes kaip jau buvo minėta, J. Zarinis buvo ištikimas *Draugo* skaitytojas, todėl nenuostabu, kad pasirinkdamas kūrinius, galėjo remtis ir dienraščio sudarytos vertinimo komisijos nuomone.

Lietuvių išeivijos spaudoje pavyko aptikti vos keletą informacinio pobūdžio pranešimų apie lat-

Janis Zarnis

viškų mūsų grožinės literatūros vertimų pasirodymą. Žinia, jie lietuviams nebuvo tokie aktualūs, kaip vertimai į anglų kalbą, skirti žymiai platesnei auditorijai. Tačiau vis dėlto latvių išeivijai jie buvo pažinimo tiltas į mūsų kultūrą, siekis atskleisti lietuvių literatūros tradicijas ir novatoriškumą. Lietuvių literatūrai tai suteikė ne tik platesnį auditorijos ratą, išsiplėtusį už tautinės bendruomenės ribų, bet ir pripažinimą – jei į anglų kalbą lietuvių autorių darbai buvo verčiami savų vertėjų pastangomis ar bent savų leidėjų užsakymu, tai vertimai į latvių kalbą rodė kitos tautos atstovų domėjimąsi, įvertinimą, norą pažinti. Skaitytojui buvo suteikta galimybė palyginti giminiškų tautų kūrybos tendencijas, tose pačiose sąlygose atsiderusių kūrėjų požiūrį į juos supantį pasaulį, jo įtaką kūrybos procesui. Šiame pažinimo kelyje vertėjams tekęs jungiamosios grandies tarp dviejų kultūrų vaidmuo yra neginčijamas, be galo svarbus, nors kartais ir pernelyg mažai akcentuojamas. Šio straipsnio pagrindinio herojaus Janio Zarinio vardas svarbus ne tik latvių kultūrai, jis yra ir mūsų – lietuvių kultūros dalis, jam puikiausiai tiktų šiandien dažnai vartojamas ambasadoriaus, mūsų tautos atstovo kaimyninėje šalyje vardas. Savanoriškai pasirinkęs meilę Lietuvai, jos kraštui ir kalbai, Janis Zarinis dar ne kartą bus minimas latvių ir lietuvių kultūrinių ryšių kontekste.

Naudota literatūra:

1. Grinius J. Treji varti 6. *Aidai*, 1968, Nr. 4, p. 179-180
2. Jēgers B. Latviešu trimdas izdevumu bibliografija, (1940-1980). (Stockholm), 1968-1988. 1-4 t.
3. Jēgers B. Latviešu trimdas izdevumu bibliografija. 1981-1991. (Stockholm), (1992)
4. Pūkelevičiūtė B. Žiedelis Zarinių Janiui. *Draugas*. Mokslas, menas, literatūra. 1990, gruodžio 15 d.
5. Ši knyga buvo mums būtina: pokalbis su dr. Juozo Girniaus knygos vertėju latvių kalbon Janiu Zarinš. *Draugas*. Mokslas, menas, literatūra. 1964 sausio 18 d.
6. Valmas A. Eestlaste kirjastustegevus välismaa, 1944-2000. Tallinn, 2003. 1-2 t. □

ROMANO KONKURSAS

Draugo dienraštis skelbia romano konkursą.

Konkurso sąlygos:

konkursui siunčiami tik tie romano rankraščiai, kurie dar nebuvo skelbti, spausdinti.

Rankraščiai, ne ilgesni kaip 300 psl.,

turi būti parašyti mašinėle ar kompiuteriu lietuviškai.

Romaną pasirašyti slapyvardžiu.

Atskirame voke parašyti pavardę, vardą, telefoną.

Voką užklijuoti ir ant jo parašyti slapyvardį, kartu su rankraščiu atsiųsti šiuo adresu:

***Draugas* (Romano konkursui),
4545 W. 63rd Street,
Chicago, IL 60629 USA.**

Rankraščiai nebus grąžinami. Todėl prašoma pasilaikyti kopiją.

Rankraščiai turi pasiekti *Draugą* iki 2008 m. balandžio 30 d.

Draugas pasilieka teisę atsiųstą romaną ar jo dalį spausdinti dienraštyje.

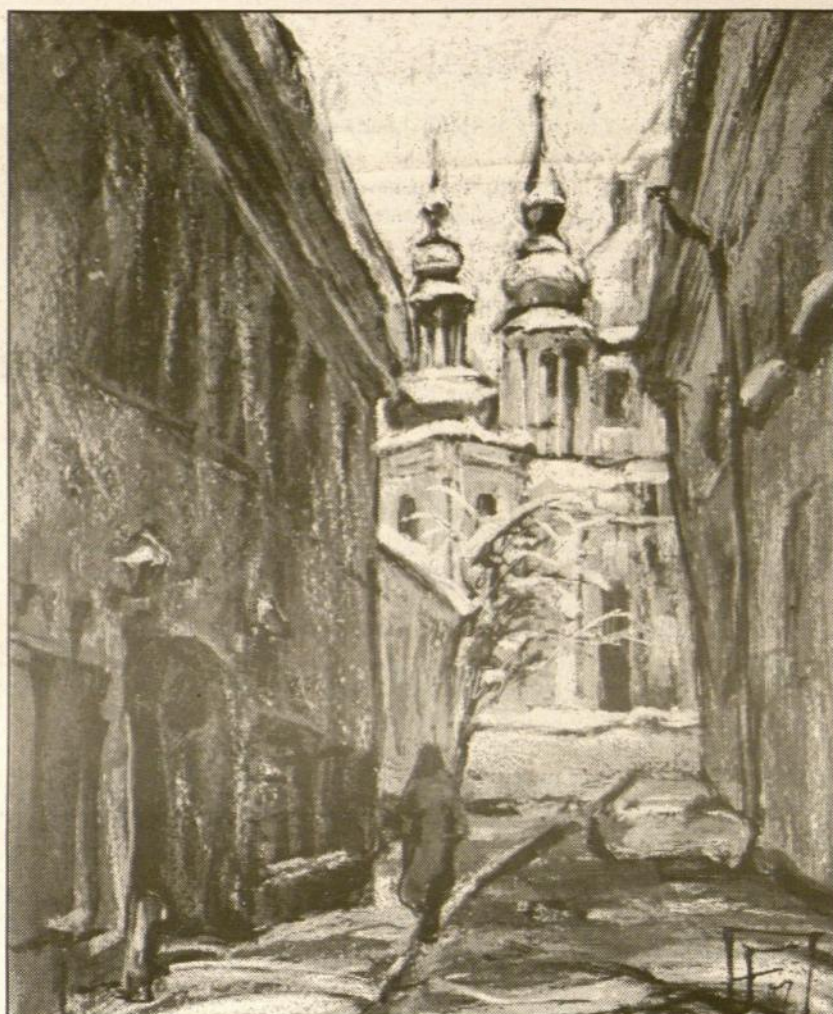
Romano tema: laisva, neapibrėžta.

Premijos dydis: 2,000 dolerių.

Mecenatai: Jim ir Gražina Liautaud.

Baltas bokštas.

Šv. Mykolo bokštai.

Kvedlinburgo paukštė *Litua* ir Vilniaus bokštai

ALDONA ŽEMAITYTĖ-PETRAUSKIENĖ

Dailininkė Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė pragyveno platų, veržlų, turtingą meninių įvykių gyvenimą, jai niekad nestigo kūrybinės iniciatyvos: nei dirbant Lietuvos televizijoje ar Kino studijoje, kur ji sukūrė scenografiją ir kostiumus pirmam lietuviškam miuziklui „Velnio nuotaka“ (pagal „Baltaragio malūną“) ir kitiems lietuviškiems filmams, nei Lietuvos teatruose, nei apipavidalinant mūsų sostinės šventinius renginius ir puošiant kasmetines Kalėdų egles miesto aikštėse, nei rengiant parodas, nei nepaliaujamai keliaujant ir piešiant Europos, Mažosios Azijos, Indijos kultūros palikimą, gamtą ir žmones. Filomenos kūrybos versmė neišsemiamą. 2002 metais ji išvyko į Kvedlinburgo miestą Vokietijoje, kur prieš 1000 metų senuose metraščiuose buvo pirmą kartą paminėtas Lietuvos vardas. Tas paminėjimas šiandien duoda pretekstą 2009 metais mums švęsti Lietuvos tūkstantmečio vardo šventę. Iš Kvedlinburgo Filomena parskraidino ciklą kūrinių, kurių centre – „Paukštė Litua“. Šiai Kvedlinburgo žinianešei į Lietuvą Filomena surengė parodas Vilniaus medalių galerijoje, Lietuvos Prezidentūroje, Renavo dvare, Žemaičių Naumiesčio ir Telšių parodų salėse. Dabar „Paukštė Litua“ kartu su „Vilniaus medžiais ir bokštais“ nutūpė Mažeikių muziejuje, netoli tos vietos, kur prieš 65 metus gimė pati menininkė.

„Paukštė Litua“ buvo pirmas akcentas Lietuvos vardo tūkstantmečio programoje. Ji galėtų iškilmingai atstovauti Lietuvos sostinei, 2009 metais skelbiamai Europos kultūros sostine. Pati dailininkė apie šį savo kūrinių ciklą taip sako: „Tebūnie tai tarsi piligrimo žvilgsnis užklydus į tolimą miestą Harco kalnų papėdėje. Miestą, kuriame slypi tūkstantmečio dvasia. Bet ne didumo ar gražumo buvau pašaukta, ne aukštų kalnų, o vietos, iš kurios lyg paukštis išskrido žinia: Lietuva, 1009-tieji. Mačiau Kvedlinburgą be saulės, ūkanotą, bet pilną pavasarinės gyvasties. Manau, gražus jis visoks, nes kiekvienas metų laikas savaip nutvieskia turtingus jo istorijos kodus. Ir mane pakerėjo balta Kvedlinburgo paukštė, nuo kapitelio žvel-

gianti į romanesines erdves. Esu tikra, ji puikiai atsimena **senovės bylą**.“

Medžiai ir bokštai, gyvoji ir negyvoji materija, gyvena drauge ir sugyvena santarvėje, nes abeji stiepiasi į dangų. Abejiems reikia saulės, debesų, nuo kurių krinta spalvoti šešėliai, lietaus, kuris veidrodžiu švyti šlapioje žolėje. Mes net nesusimąstome, kaip medžių kamienai ir bokštų akmuo papildo ir praturtina vieni kitus, tik juntame, kad gera būti jų papėdėje. Filomena – gudruolė, ji tikriausiai tą jau seniai pajuto ir žino; kelios jos surengtos parodos taip ir vadinasi: medžiai ir bokštai. Tylieji bokštai ir gyvastieji medžiai. Akmens arba mūro ir augalo draugystė sukuria pasaulį, kuriame laisva ir lengva kvėpuoti. Žmogus pasijunta tarsi paukštis, mintyse (arba vaizduotėje) galintis atsitūpti ant bokšto atbrailos, ant medžio šakelės ir pasaulį priimti kitaip, negu vaikščiodamas žeme.

Menotyrininkė Gražina Kiaugienė taikliai ir subtiliai apibūdino vidinį dailininkės Filomenos Linčiūtės-Vaitiekūnienės nusiteikimą: paprastas, neiškilus, bet toks gražus ir mielas. Kupinas gėlių, muzikos ir tylos. Ir aibės spalvų, kurių niuansai susipindami kuria tarsi šydas perregimą, dvasiškai turtingą pasaulį. „Dailininkės kūriniuose žiburiuoja šviesa – čia žiebiasi, čia gėsta spalvos. Jų harmonija neliūdina, nevienatone“, – rašo G. Kiaugienė, turėjusi Dievo dovaną įžvelgti kiekvieno menininko individualią kūrybos esmę. Įsižiūrėkime į ją naujame dailininkės Filomenos leidinyje, kuris perauga eilinio dailės katalogo rėmus. Tame leidinyje, pavadintame „Medžiai ir bokštai“, sudėtos daugiausia 2007 metų kūrinių reprodukcijos. Dabščioji Filomena turi unikalią savybę tapyti, piešti, eskizuoti bet kur ir bet kada, bet pati kūrybiškiausia jai ankstyvo ryto valanda. „Pats mie-

liausias Vilnius ankstyvam rytui brėkstant, kai jį dar gaubia skaidri tyla, o barokinių bokštų harmoniją papildo trapus medžių ažūras“, – šiuose Filomenos žodžiuose telpa jos kūrybos credo. Vilnius yra jos kūrybinė meilė, bet draugai ir kolegės ją pažįsta kaip nepailstančią keliautoją – smalsią pasaulio įspūdžiams: architektūrai, paminklams, žmonėms, gamtai... Iš visų kelionių ji parsiveža šūsnis eskizų, o kai kada ir pusiau užbaigtų kūrinių.

Vilnių Filomena piešia ir tapo visais metų laikais – aliejumi, pastele, spalvotais pieštukais, o išskirtinis jos stilius – mišri atlikimo technika, kurios specifika kiekvienas dailininkas paprastai laiko savo paslaptimi. Turbūt nėra tokio Vilniaus senamiesčio kampelio, į kurį nebūtų užklydusi Filomena ir ištyrinėjusi jį savo pastabiomis akimis.

Nukelta į 8 psl.

Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė

Arklio Dominyko kelionė į žvaigždes

PASAKA SUAUGUSIEMS (4)

Pasakoja

Vytautas V. Landsbergis

Iliustracijomis lydi

dail. Zita Sodeikienė

DOMINYKAS VENEROJE

Trepsejo Dominykas į Venerą ir, kad keletis neprailgtų, niūniavo po nosim visokias galvon šovusias daineles:

*Aplankiau šiąnakt Mėnulį,
Jis dangų, virš žemės guli,
Nukaukšėjau į Venerą,
Kažkada, prieš mūsų erą*

*Kosmose ji atsirado,
Gal ugnies, o gal ir ledo
Ten surasiu nukeliauęs,
Nuo kelionių pažaliavęs?*

*Gal sušalsiu, gal išvirsiu?
Protą kosminį ištirsiu,
Nebemoku atsispirti -
Trokštu nuotykius patirti!*

Atvykęs uolėton Veneron, Dominykas nušoko nuo spindinčio siūlo ir apsidairė – bene ir čia pamatys kur nors pasislėpusį šios planetos sargą? Ir išties, žiūri – už rausvos uolos juda grakštus moteriškas šešėlis. Nukaukšėjo Dominykas link paslaptingosios uolos, sustojo už poros žingsnių, krenkstelėjo ir mandagiai paklausė:

Atleiskit, ar čia gyvena kas nors?

Palaukit sekundėlę, aš neapsirengusi... Tuoj kuom nors prisidengsiu, – pasigirdo švelnus moteriškas balselis.

Už kelių sekundžių iš savo slėptuvės išlindo nuostabaus grožio deivė, pasipuošusi žvaigždžių karoliais ir susijuosusi kosminio ūko prijuoste.

Kas jūs tokia, nuostabioji karalienė? – sukuždėjo nustėręs Dominykas, neįstengdamas atplėšti akių nuo raudonakės gražuolės.

Aš – Venera, šios rausvos planetos valdovė, – gražiu it lakštingalos balseliu sučiulbėjo toji, – esu pavasario ir žaliuojančių sodų valdovė!

Bet gi jūsų planetoje nesimato žaliuojančių sodų? – apsidairė arklys.

Mielas neišmanėli, – nusišypsojo karalienė, – sodų yra kitose žvaigždėse... Jų yra ir toje nuostabioje planetoje, iš kurios ir tamsta atkeliaurai. O mano darbas yra visa tai prižiūrėti ir saugoti, kad sodų žiedų nenušaldytų ankstyvos pavasario šalnos.

Supratau – jūs esat kosminių sodų angelas sargas...

O tu kas toks? – pasiteiravo karališkoji pašnekovė.

Leiskit prisistatyti – kosminis keliautojas arklys Dominykas. Keliauju į žvaigždes, o pakeliui aplankau visas planetas, kuriose sužinau ir išmokstu daug įvairiausių kosminių paslapčių. Gal galėtumėt ir jūs man papasakoti apie save? Ir apie savo prižiūrimus sodus?..

Gera, klausykis, – linktelėjo galva Venera ir Dominykas pasiruošė klausytis.

Net į rausvąją uolą atsirėmė, kad kartais nepavargtų, jei pasakojimas būtų ilgas.

DOMINYKAS IR AMŪRAS

Labai graži pasaka, – padėkojo Dominykas, – žinot, gerbiamoji, mūsų pievoje pernai irgi atsitiko kažkas panašaus – vasarą išdygo nuostabi,

kvepianti rugiagėlė. Ir išties – aplinkui labai sumažėjo mūsų ir bimbų... Matyt, kenkėjai tiesiog negali pakęsti jos gaivaus kvapo... Jūs teisi, blogi reikia nugalėti gerumu!

Meilė nugalio viską, – arkliui pritarė Venera, – kartais blogi reikia išmokyti net ir pamilti... Jei tave, pavyzdžiui, kada nors užpultų pasiutęs vilkas, pabandyt tiesiog nurimti ir žvelgti į jį ramiai, be mažiausios baimės...

Kovodamas blogi tu tik stiprini, o mylėdamas – naikini...

Kaip gerai, kad užsiminė apie meilę, – staiga kažką prisiminęs, Dominykas net į orą pašoko, – aš kaip tik keliauju į žvaigždes, norėdamas viską apie šį dievišką jausmą išsiaiškinti. Gal ir jūs man galite ką nors apie meilę pasakyti?

Galiu ne tik pasakyti, – prisimerkė Venera, – bet ir sukurti...

Kaip tai „sukurti“? Juk meilę kuria patys įsimylėjęliai?...

Venera nusiukoė ir išsitraukė burtų lazdelę.

Netiki manim? Netiki, kad aš moku kurti meilę?! Nori pabandyti įsimylėti? – paklausė Venera ir nukreipė į Dominyką savąją burtų lazdelę.

Ne ne, ačiū labai... Aš jau ir taip įsimylėjęs iki ausų galiukų, – skubiai atsakė Dominykas ir pakrutino įsimylėjusias ausis. – Geriau paaiškinkit man, kaip jūs sukuriate tą meilę?

Venera mostelėjo lazdele ir akimirksniu po meilės planetą pasklido maloniai kvepiantis, purus, rausvas ūkas... Pasigirdo paslaptingi balsai – tarsi angelų chorai giedotų dieviškas įsimylėlių giesmes.

Aš moku daugybę meilės burtų ir kerų, – Dominykui sukuždėjo Venera ir darsyk mostelėjo burtų lazdele, – tuoj atskris dar vienas meilės burtininkas...

Akimirksniu prie Dominyko atplasnojo mažas nuogas apskritutis angelėlis, su lanku ir strėle rankoje. Venera paglostė mažąjį lankininką ir tarė:

– Šis angelas – tai mano sūnelis Amūras, taiklusis meilės medžiotojas... Amūrelis nuolat iš Veneros stebi, ką jūs ten Žemėje veikiate, kaip gyvenate. Jei tik pamato, kad kokie nors du sutvėrimai Žemėje yra pernelyg liūdni ir neranda sau vietos, kaipmat perveria juos savo meilės strėle ir sujungia. Tuodu akimirksniu įsimyli ir nuo tol nebėgi vienas be kito gyventi!

Tai ką, – nustebė Dominykas, – jūs norite pasakyti, kad jūsų sūnus ir mane su rugiagėle praitę vasarą peršovė?

O kaip gi, – nusiukoė Venera, – aišku, kad sumedžiojo. Ir aš ten buvau... Tą akimirką panaudojau dar ir kitus savo kerus. Tu ganeisi pernelyg toli nuo rugiagėlės – viena strėle peršauti judu buvo pernelyg sudėtinga. Tačiau aš esu ne tik meilės, bet ir žiedų bei kvapų deivė... Tad pasiunčiau į tavo šnerves svaiginantį rugiagėlės aromatą, kuriam tu nebepajėgei atsispirti! O kai priejai prie kvepiančios mėlynziedės, mano Amūrelis vienu taikliu šūviu ir pabaigė šį meilingą darbą. Štai ir visas stebuklas!

Nieko sau, – stebėjosi Dominykas, bet gi tai labai pavojinga... O jei jis nepataikytų... Jei, tarkim, peršautų ir meilės jausmais sujungtų mane ir varlę Natašą. Arba rugiagėlę ir gandrą Alfonsą.

Jis labai taiklus! Amūras tol treniravosi Veneros planetoje, tol šaudė į taikinius, kol išmoko pataikyti be klaidų!

VENERA PASAKOJA DOMINYKUI APIE MENUS

O ką jūs dar sugebate? – toliau klausinėjo smalsusis Dominykas, – gal dar kokių kerų mokate? Pamokykit ir mane...

Dar esu tapybos, muzikos ir aktorystės globėja, – išdidžiai tarė Venera, – žaviuosi, kai Žemės būtybės ne vien eda ir miega, bet ką nors kuria, tveria! Atsimeni, kai keliavai po Afriką ir sutikai teatro artistę beždžionėlę Emanuellą – ji irgi mano globotinė! Kartais aš jai suteikiu persikūnijimo džiaugsmą.

Kaip tai „persikūnijimo“? – nusižvengė arklys Dominykas. – gal norite pasakyti, kad kartais ji nebetenka savo kūno?

Taip... Kai ji ima ką nors vaidinti, apsimeitinėti, kartais aš jai leidžiu užmiršti, kas ji yra iš tikrųjų! – ramiu balsu dėstė dangiškoji menų globėja, – ir tada ji persikūnija, pavirsta tuo, ką vaidina – drambliau, žirafa ar liūtu.

Kaip norėčiau pabandyti, – ėmė prašyti Dominykas, – gal galėtumėt ir man padėti persikūnyti į ką nors? Taip norėčiau pabūti ne arkliu!

Gera, – nusišypsojo Venera, – kuo norėtum pavirsti?

Gal varle, – užsisvajėjo Dominykas, bet tuoj pat pasitaisė. – Ne, geriau rugiagėle...

Tada prisimink kokius nors tau pasakytus rugiagėlės žodžius, jos elgesį ir imk ją vaidinti. O aš tau padėsiu persikūnyti!

Ir ėmė Dominykas svyruoti į visas puses – lyg vėjo perpučiama rugiagėlė, prisiminė jos švelnų kvapą, jos žiedlapių spalvą ir atsiveikinimo vakarą pasakytus jos žodžius... Netrukus arklys pradėjo žiovauti ir šnibždėti rugiagėlės balsu:

Nepyk, mielas, bet aš jau labai noriu miego. O tu išsiaiškink su žvaigždėmis visas skraidymo paslaptis ir skrisk į dangų. Tik neužmiršk, kad sapne aš irgi skrisiu kartu su tavimi.

Apsvaigęs nuo svaigiųjų meilės prisiminimų, Dominykas pajuto, kad jo galvoje vyksta keisti, dar niekad nepatirti dalykai – tarsi krautųsi didžiulis žiedas. Tas žiedas nenumaldomai didėjo, brinko, kol galų gale išsiskleidė tiesiai į saulę ir ėmė skleisti nuostabiausius kvapus.

Aš pražydau, aš jau rugiagėlė! – ėmė juoktis Dominykas, pajutęs savy visą rugiagėlės trapumą, eleganciją ir lengvumą, – aš jau nebe arklys!

Kiek pažydėjęs ir pakvepėjęs, Dominykas pamazų vėl atgavo savo arklišką amą ir netrukus at-

Su poete iš Čikagos

Atkelta iš 3 psl.

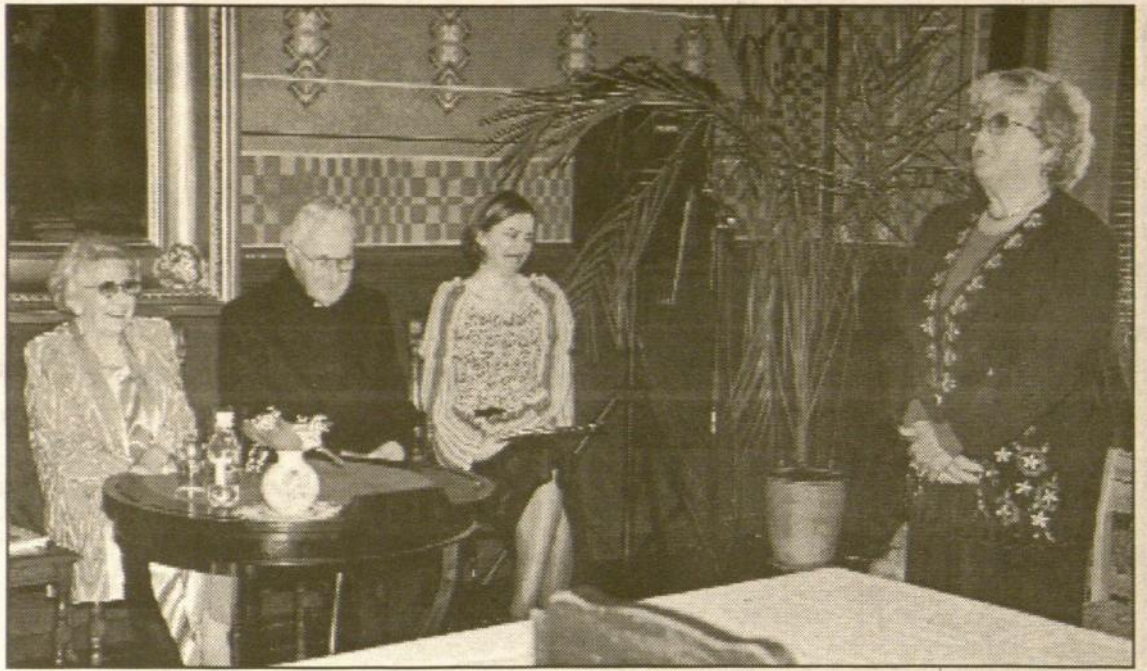
kos, kad aš keliu ant pjedestalo Salomėja Nėrį. Jauna ji buvo nepaprastai gera poetė. Mes, gimnazistai, mokėjom daug jos eilėraščių. Aš ir šiandien juos prisimenu. Žinoma, ji suklydo, — kas neklysta. Šventasis Augustinas buvo nusidėjėlis, o ėjo pas Dievą. Ir Salomėja Nėris atkentėjo — mirė 41 metų, kada jos sesutė Onutė Cicero, IL, gyvena ir dabar. Jai apie 90 metų. Mano profesorius Mykolaitis Putinas irgi rašė Stalinui, aš jį taip pat gyniau. Ir daugiau buvo tokių. ...Stribai, kurie dar gyvi, gauna dideles pensijas... O ta vargšė Salomėja Nėris atsiprašė, kai ją mirties patalė aplankė kun. Gustas. Kunigas paėmė iš jos išpažinties rankraštį. Man vienas partizanas pasakojo, kad perdavė jį partizanams, ir tas rankraštis kažkur dingo. Aš jai paskyriau eilėraščių."

*Ant Širvintos krantų
gimiau tavo,
kaimynystėje,*

*o niekada nesutikau,
nesikalbėjau...*

*tačiau mane lydi
graudulingi tavo
eilėraščiai —*

„1996 m. gavau Salomėjos Nėries premiją, nors neverta buvau. Aplankėm jos tėviškę, tie trys cementiniai laiptai stovi, ten jos sūnus Balandu-

J. Švabaitė vakaro metu kalba su dailininke Magdalena Stankūniene.

kas su savo šeima buvo įsikūręs."

*— Uždengsiu tavo akis,
Balandukai.*

— Kodėl, mamute? —

*— Kad nematytum gaisrų,
mirštančių vaikučių,
motinų...*

Yra eilėraštis ir bičiulei Magdalenai Stankūnienei. Poetė prisiminė bičiulės jaunystę, kada ji su šeima buvo sodinama į gyvulinius vagonus ir ruošiamą į tremtį. Tik stebuklu išsigelbėjo — kažkodėl atsikabino vagonas. „Gal būtum piešus Žemę Motiną

ant mirusiųjų lentos, Šiaurės pašvaisčių... dabar grąžini skolą vagono broliui, našlaičiui, vargetai..."

Eilėrašciais grįžo ir partizano Julijono Būtėno prisiminimas. „Buvo idealistas žurnalistas, labai artimas mūsų bičiulis. Mes tuomet gyvenom Roitlingene, Vokietijoje. Ir dingo mūsų Julijonas. Tai jis kaip žurnalistas turėjo užduotį nuskristi į Lietuvą, pas partizanus, ten žuvo: „Gulėjai turgaus aikštėje bevardis, neatpažintas"...

Tai taip prisiminimų brydėmis pavaikščioję, sėdom klausytis ir žiūrėti Klampučių menininkų. Jie gražiai šoko, gražiai dainavo — ir ansambliais, ir pavieniui, ir su muzika, ir be muzikos. Stebuklinga, kad kaimų glūdumoje vis dar randasi deimaniukų — vaičiulaičių, totoraičių, švabaičių... O paskui fotografavomės. □

Vilniaus bokštai

Atkelta iš 6 psl.

Sulig kiekvienu nauju kūrybinių darbų ciklu (o tie ciklai apvainikuojami parodomis) Filomenos medžiai ir bokštai įgauna vis daugiau ekspresyvumo, rodančio brandžios menininkės meistrystę, pasireiškiančią

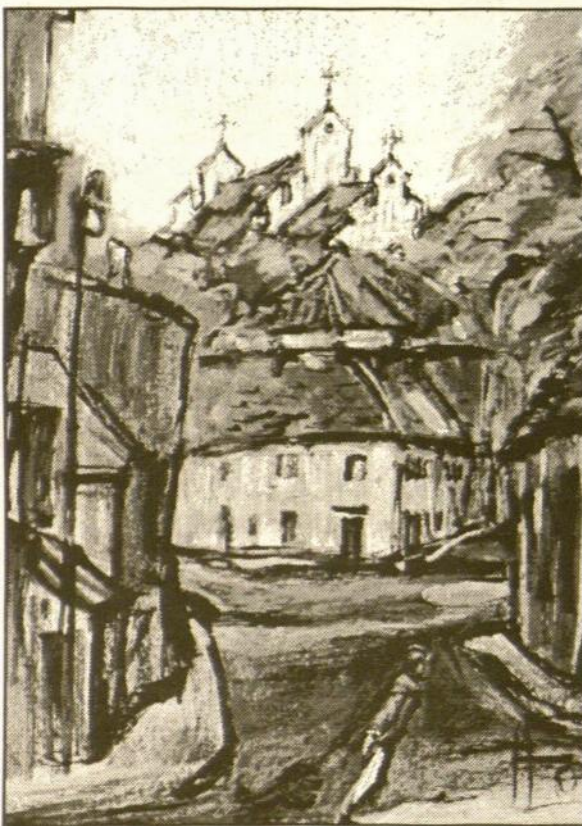
motyvo interpretacijos ir spalvos laisve. Motyvas — senamiesčio architektūra, dažniausiai bažnyčios, regimos pro grafišką medžių azūrą. Dangus jos paveiksluose — viltingai skaidrus: gelsvas, skaisčiai mėlynas, rausvas. Tik niekada netamsus. Danga beveik nematyti pro sodrias medžių

šakų linijas, nuo juodų apačios kamienų susibėgančias į tankų virpantį piešinį lakšto viršuje, kad ištirtų tame į aukštį nusruvenančiame danguje. Architektūros stogai ir bokšteliai atsiduria antrame plane, ir tik pavieniuose darbuose, kur nėra medžių, architektūra viešpatauja lenktų gatvelių plyšiuose, savo monumentalumu sklidina vargonų muzikos gausmo. Didingasai Vilnius — tai Filomenos žvilgsnis, nukreiptas į Tiltą gatvės fasadų planus, kylančius vienas pro kitą, tai baltas Šv. Jono bažnyčios bokštas, kuris ir realybėje viešpatauja virš viso miesto. Skapo gatvelė su vieniša figūra, pūga Šv. Ig-

noro gatvėje, kai pro sniego siautulį aukštyn kyla mūro sienos ir čerpių stogai, apvainikuoti Dominikonų bažnyčios kupolu.

Gal tiksliausiai Filomenos žvilgsnį į mylimą miestą atspindi „Mėgstamas motyvas": žiema, dvi varnos ant sniego pirmame plane, nuogi medžiai, pašiurpę nuo vėjo ir šalčio, už medžių azūro architektūrinis kontraforso fragmentas, o tolyje, sidabriškai mėlyname fone, toks pažįstamas ir mielas didysis

Šv. Jono bokštas. Katalogą „Medžiai ir bokštai" dailininkės bičiuliai parengę tarsi ir nedideliu jos jubiliejui, o pati menininkė čia pateikė kūrinius kaip kūrybinę metų ataskaitą. Knygos pradžioje išradingai ir taupiai sukomponuotos nuotraukos — iš vaikystės, jaunystės laikų, iš darbo kine, televizijoje, teatre, iš kelionių ir parodų. O knygos gale — trumpi biografiniai duomenys. Estetiška, skoninga, taupu. Kaip ir visa, ką daro Filomena. □

Baltas bokštas.

Kelionė į žvaigždes

Atkelta iš 7 psl.

virto į baltą, po kosmoso platybės klaidžiojantį arklį.

Tu nuostabiai vaidinai rugiagėlę, netgi kvepėjai, — baigdamą pokalbį, pasakė Venera, — o dabar, Dominykai, mudviem laikas skirtis... Nepyk, bet aš turiu užsiimti pavasario sodais ir kitais meniniais rūpesčiais. O tu keliauk toliau, kol aplankysi likusiais planetas ir pateksi į žvaigždes.

O kur dabar man keliauti? — už olos benueinančios Veneros paklausė Dominykas.

Ogi ten, į Merkurijų, — parodė dangun Venera ir išnyko už rausvos uolos, neišmatuojamos savo planetos platybėse. Paskui karalienę nužvimbė ir mažasis jos sūnelis Amūras su strėle ir lanku rankose.

O Dominykas, prisiminęs, kaip sapnuose yra keliaujama po kosmosą

— numetė švytinčio siūlo galą į Merkurijų ir netrukus jau keliavo toliau, linksmai sau dainuodamas:

*Aš kosminis arklys,
Keliauju viens du trys,
Manęs nesustabdys
Nei vėjas, nei ugnis.*

*Manęs nepabaidys
Nei Liūtas, nei Žuvis,
Žvaigždynai virš galvos
Atrodo tuoj pagros -*

*Man dainą stebuklingą
Kuri širdin įsminga,
Lyg kosminis motyvas,
Iš Dievo Tėvo knygos.*

*Regiu jau Paukščių Taką.
Užuodžiu Jaučio kvapą,
Rugiagėlė brangiausia
Žemelėj manęs laukia.*